

SAVREMENE TENDENCIJE U OBLASTI BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJA NA RADU U SRBIJI

UVOD

Ugrožavanje i bezbednost su dva apstraktna pojma koja su u korelaciji i jedan drugog isključuju. Odsustvo ugrožavanja čini bezbednost, i na taj način se bezbednost u opštem smislu može definisati. U ovom radu taj pojam koristimo specifičnije, tako da svako stupanje radnika na izvršenje posla donosi određeni stepen ugrožavanja. Posmatrano sa ovog stanovišta, pojam bezbednosti i zdravlja na radu čini se potpuno jasnim, a cilj je eliminacija rizika.

Cilj ovog rada je da prikaže savremene tendencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u Srbiji, uporednom analizom domaće regulative i prakse sa istom iz drugih evropskih zemalja. Primeri izabranih zemalja treba da ukažu na pravce budućeg razvoja u ovoj oblasti.

REGULATORNI OKVIR

Najstariji podaci o pokretu za bezbednost radnika zabeleženi su u knjizi *Morbis Artificum Diatriba* (Bolesti radnika) autora Bernardina Ramacinija, dok se pionirovom u ovoj naučnoj oblasti smatra američki inženjer Herbert Vilijam Hajnrih, koji je 1931. godine objavio delo *Industrial Accident Prevention: A Scientific Approach* (Prevenција industrijskih akcidenata: naučni pristup), poznato i pod nazivom *Heinrich Law* (Hajnrihov zakon). Hajnrihov zaključak da na svaku povredu na radu koja prouzrokuje težu povredu dolazi 29 lakših povreda i 300 nezgoda bez povreda, poznatiji je kao piramida bezbednosti koja je široko prihvaćena preko 70 godina (6).

REZIME

Svake godine stopa zaposlenosti u Srbiji raste, i uporedo sa njom i broj povreda na radu. Ulaganje u bezbednost predstavlja trošak za poslodavce, dok zaposlenima usporava dinamiku rada, pa se zato često marginalizuje. U ovom radu data je analiza propisa iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u Srbiji i uporedna analiza podataka o broju povreda na radu u Srbiji i jednom broju evropskih zemalja i primeri dobre prakse, kao preporuka za unapređenje mera preventivne zaštite na radu.

Ključne reči: povrede na radu, regulativa zaštite na radu

¹ Privredno društvo za preventivni inženjring ASIBO d.o.o. Beograd, e-mail: aleksandrastojkov888@gmail.com

Međunarodno-pravni aspekti bezbednosti i zdravlja na radu

Najznačajniji su međunarodni akti Ujedinjenih nacija (UN), Međunarodne organizacije rada (MOR) i Svetske zdravstvene organizacije (SZO), kao i Evropske unije (EU), čija je regulativa prihvaćena od strane država članica EU, a delimično i od strane država koje planiraju članstvo.

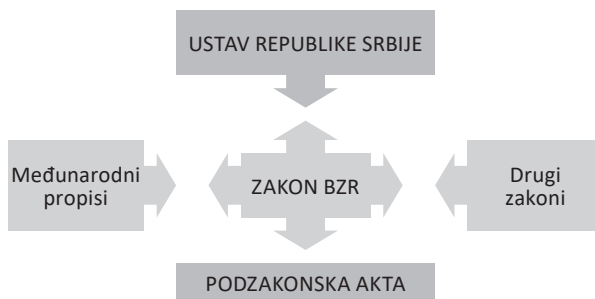
MOR je specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija. Formuliše međunarodne standarde rada u formi konvencija ili preporuka, postavljajući minimum standarda radnim pravima. Unutar UN sistema, MOR ima tripartitnu ulogu: participaciju radnika i poslodavaca kao jednakih partnera u odnosu na vlade zemalja članica i upravljačke organe. Srbija je posebnim zakonima u poslednjim decenijama potvrdila Konvencije MOR-a: Konvenciju br. 167 – Konvencija o bezbednosti i zdravlju na radu u građevinarstvu, (C167 – Safety and Health in Construction Convention) (12), Konvenciju br. 184 – Konvencija koja se odnosi na bezbednost i zdravlje na radu u poljoprivredi, (C184 – Convention Concerning Safety and Health in Agriculture) (11), Konvenciju br. 187 – Konvencija o promotivnom okviru bezbednosti i zdravlja na radu (C187 – Promotinal Framework for Occupational Safety and Health Convention) (13).

Domaće zakonodavstvo

Propisi u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu zasnovani su na Ustavu, međunarodno prihvaćenim obavezama i na setu domaćih zakona u vezi sa bezbednošću na radu. U fokusu je krovni Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu (Zakon BZR), koji korespondira sa Zakonom o radu, Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju. Ova četiri zakona udruženo deluju. Oblast bezbednosti i zdravlja na radu je u neposrednoj vezi sa Zakonom o zaštiti od požara i sa Zakonom o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama. Osnovnim odredbama Zakona BZR određeno je da se njime uređuju odnosi lica koja učestvuju u radnim procesima i da zakon uređuje prava, obaveze i odgovornosti poslodavaca i zaposlenih – u središtu interesovanja su poslodavac i zaposleni. Struktura propisa iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu data je u prikazu br. 1.

Podzakonske akte na osnovu Zakona BZR donosi ministar rada i oni bliže definišu pravila u određenim delatnostima i poslovima. Jedna grupa podzakonskih akata se

odnosi na sve poslodavce, dok drugu grupu čine specifični akti koji se primenjuju samo na određena područja. U centru pažnje za primenu podzakonskih akata je procena rizika koju vrši stručno lice na osnovu Zakona i Pravilnika o proceni rizika, čime se dalje definišu obavezujuća pravila i mere za njihovo sprovođenje.

Prikaz 1 – Šematski prikaz strukture propisa

SAVREMENI ZAHTEVI ODRŽIVOG POSLOVANJA U SRBIJI

Pravo na bezbedne radne uslove predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava. Pravno na zdravu životnu sredinu smatra se osnovnim ljudskim pravom novijeg datuma koje pripada svakome, jer je harmonija sa prirodom uslov čovekovog opstanka i života, a zaposleni provodi na radnom mestu prosečno 40 sati nedeljno (2).

Specifičnost delatnosti

U različitim delatnostima, pravila zavise od uslova rada, radne okoline i specifičnih zahteva posla. Da bi se istakla razlika, navodimo primer: Radno mesto limara može pripadati grupi radnih mesta sa povećanim rizikom, dok se može ceniti i kao radno mesto umerenog rizika, o čemu govori njegova radna okolina. Limar u radionici i limar koji radi na krovu obavljaju rad istog sadržaja, ali u različitim radnim okolinama, i stoga ih tretiramo zasebno, jer faktor za utvrđivanje rizika nije samo sadržaj rada.

Ono što je zajedničko za sve delatnosti u našoj zemlji jeste upoznavanje (i osposobljavanje) zaposlenih sa bezbednim i zdravim radnim mestom, koje je obavezno pre stupanja na rad, i u periodama od jedne do četiri godine, u zavisnosti od ishoda procene rizika. Poslodavci su obavezni da donesu Akt

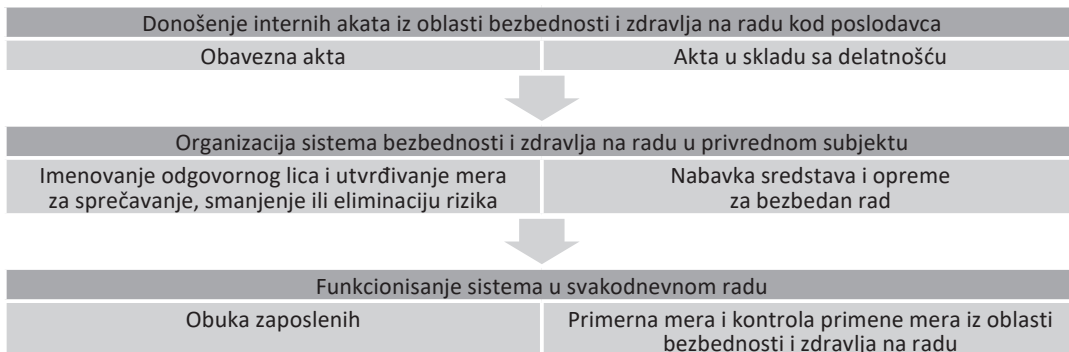
o proceni rizika na osnovu kojeg proističu prava i obaveze u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kako prema poslodavcu, tako i prema licu za bezbednost i zaposlenima.

Linija odgovornosti za organizovanje bezbednosti i zdravlja na radu ima tri osnovna nivoa: zakonski zastupnik; lice za bezbednost i zdravlje na radu (u određenim subjektima koji imaju do 20 zaposlenih i tzv. mirnu delatnost ne mora se angažovati stručno lice za bezbednost i zdravlje na radu, već imenovani može biti bilo koje lice); a na kraju linije odgovornosti je zaposleni, koji u okviru svojih radnih zadataka ima prava i obaveze. U prikazu br. 2 nalazi se piramida odgovornosti.

Prikaz 2 – Piramidalni prikaz odgovornosti

Obaveze iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu nije jednostavno definisati prema kategoriji delatnosti, kao ni uspostaviti sektorske granice. Najčešće se pod privrednom strukturom podrazumeva celina sastavljena od delova koji su u određenim međuzavisnim odnosima (4). Privredna struktura je važan faktor za definisanje skupa obaveza i ispunjenje minimalnih zahteva u oblasti sigurnog rada, tako da ćemo prvo dati pregled opštih obaveza za sve privredne subjekte koji imaju status poslodavca, na prikazu br. 3.

Prikaz 3 – Opšta obaveza poslodavaca iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Liste delatnosti prema nivoima rizika

Nivo rizika na radnom mestu izračunava se različitim metodama. One se zasnivaju na utvrđivanju nivoa rizika u zavisnosti od verovatnoće nastanka povrede ili oboljenja i težine moguće povrede ili oboljenja na radu. Svaka metoda koja obrađuje ove podatke jeste odgovarajuća, a bira je samostalno i nezavisno procenjivač – stručno lice. Metode u široj upotrebi su 5x5, Kinney, Pliz. Analizira se svaka opasnost i štetnost, te se dobijeni rezultati rangiraju na sledeći način: nizak (mali), srednji (umeren), visok i veoma visok rizik, dok numeričke vrednosti kod metoda variraju. U prikazu br. 4 dat je primer rezultata konačnog nivoa rizika sa potrebnim merama za preduzimanje od strane poslodavca, a prema metodi Kinney.

NIVO/RANG ($R = V \times P \times U$) - NIVO RIZIKA (R)

I	$R \leq 20$ Prihvatljiv
II	$20 < R \leq 70$ Mali, potreban oprez, rešiti ga redovnom procedurom – radnim uputstvom
III	$70 < R \leq 200$ Umeren, potrebne mere, mora se utvrditi odgovornost rukovodstva
IV	$200 < R \leq 400$ Visok, potrebna brza reakcija od strane višeg rukovodstva, treba zahtevati poboljšanje od prvog pretpostavljenog
V	$R > 400$ Ekstremno visok, prekinuti aktivnost, potrebna je momentalna akcija od strane najvišeg rukovodstva

Prikaz 4 – Rezultata procene rizika prema metodi Kinney

Na osnovu nivoa procenjenog rizika, u grupu delatnosti kod koje se rizik kreće od nivoa III, sve do ekstremnih rizika nivoa V, ubrajamo delatnosti na koje je potrebno obratiti posebnu pažnju u smislu organizovanja poslova bezbednosti u okviru privrednog subjekta koji se bavi sledećim poslovima:

- Ručna i mašinska obrada metala;
- Površinska obrada metala;
- Livenje gvožđa i obojenih metala;
- Brodogradnja;
- Drvena industrija;
- Građevinarstvo i građevinsko zanatstvo;
- Građevinsko održavanje;
- Montažni radovi;
- Montažni radovi na elektrouređajima;
- Održavanje i popravka motornih vozila;
- Održavanje i popravka železničkih vozila;
- Održavanje i popravka instalacija i opreme;
- Energetske instalacije, uređaji i mašine;
- Ratarski i stočarski poslovi;

- Šumarstvo;
- Spoljni transport;
- Unutrašnji mehanizovani transport;
- Skladišni i transportni poslovi;
- Grafički poslovi;
- Komunalne delatnosti;
- Proizvodnja i promet prehrambenih proizvoda;
- Mlinarsko-pekarski poslovi;
- Obučarski poslovi;
- Tekstilna delatnost;
- Rad sa plastičnim materijama;
- Rudarska delatnost – prvenstveno se primenjuju pravila koja proističu iz oblasti zakonske regulative za oblast rudarstva;
- Zdravstvena delatnost – primenjuju se zdravstveni i sanitarni propisi;
- Laboratorijski, kontrolni i ispitivački poslovi.

Za svaku od navedenih delatnosti postoje specifični podzakonski akti, koji daju bliže definisana određenja. Sa praktičnog stanovišta, poslovi iz navedenih grupa delatnosti zahtevaju mere na višem nivou, obavezno angažovanje stručnog lica za bezbednost i zdravlje na radu koje poseduje Uverenje Ministarstva rada i dodatne obaveze za zaposlene raspoređene na ta radna mesta, kao što su: učestalije obuke za bezbedan rad, posebne stručne obuke za rukovanje opremom ili za određenu vrstu radova (koje mogu biti interno organizovane od strane poslodavca, ili ih organizuju Javno priznati organizatori obrazovanja odraslih koji su licencirani od strane Ministarstva prosvete), zatim, prethodni i periodični lekarski pregledi koje obavljaju Službe medicine rada. Ovo svakako povećava troškove poslovanja, ali ulaganjem u preventivu ostvaruje se značajna ušteda u odnosu na troškove „sanacije“, koji nekada mogu biti i nenadoknadiivi gubici, kao što su gubitak života ili oštećenje zdravlja (5).

Pravila koja proističu iz zakonske regulative u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu ne primenjuju se pri obavljanju specifične vojne službe u Vojsci Srbije i pri obavljanju policijskih poslova i poslova zaštite i spasavanja.

Delatnosti prihvatljivog, malog do niže umerenog rizika (kategorije I, II i III (uslovno)) su:

- Trgovačka delatnost;
- Hotelsko-ugostiteljska delatnost;
- Administrativni, opšti i pomoćni poslovi;
- IT industrija.

Svaku poddelu treba uzeti sa rezervom, jer nesreće sa pojedinačnim ili kolektivnim smrtnim ishodom, teškim povredama ili trajnim oštećenjima zdravlja mogu da se jave nezavisno od delatnosti, za šta je dovoljna i najmanja nepažnja. Subjekti iz ovih delatnosti pri obavljaju ovih poslova imaju poseban zadatak da utiču na poboljšanje uslova rada u pogledu ergonomije radnog mesta, upotrebe opreme za rad sa ekranima (oftamološki pregled), da utiču na eliminaciju stresa (npr. burnout – sindrom sagorevanja usled hroničnog izlaganja radu), a poslodavac u ovoj delatnosti ima obavezu da angažuje stručno lice za bezbednost ukoliko ima više od 20 zaposlenih.

Podaci u vezi sa nesrećama na radu u Republici Srbiji

U 2021. godini, prema Izveštaju o radu za 2021. godinu Uprave za bezbednost i zdravlje na radu, dogodilo se ukupno 11.275 povreda na radu. Ovaj podatak se odnosi na poslodavce koji su dostavili Izveštaje o povredi na radu i profesionalnom oboljenju. Upitno je da li podatak prati stvarno stanje kod poslodavaca, s obzirom na to da u našoj zemlji još uvek svest poslodavaca o važnosti ovog pitanja nije na zadovoljavajućem nivou i da je potrebno dalje unapređivanje znanja.

U odnosu na težinu povrede, broj povreda dat je u prikazu br. 5, dok je broj i udeo povreda u odnosu na delatnost poslodavca predstavljen u prikazu br. 6.

Težina povrede	Broj povreda	
	2018.	2021.
Smrtne povrede na radu	7	12
Teške povrede na radu	788	1289
Teške povrede (pri dolasku i odlasku sa posla)	522	487
Lake povrede	9087	9487
Ukupno:	10404	11275

Prikaz 5 – Broj povreda u 2018. i 2021. godini u Republici Srbiji prema kriterijumu težine povrede (7, str. 5) (8, str. 4)

Metodologija koja je korišćena za analizu jeste ESAW tehnologija (Evropska statistika o povredama na radu) (10). Izvršena je analiza za 1.301 povredu na radu (12 smrtnih i 1.289 teških povreda na radu), koje su se dogodile u toku 2021. godine na radnom mestu.

Godina	2018		2021	
	Broj	Udeo (%)	Broj	Udeo (%)
Delatnost poslodavca				
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	32	4,03	37	2,84
Rudarstvo	27	3,40	50	3,84
Prerađivačka industrija	216	27,17	388	29,82
Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom, klimatizacija	62	7,80	63	4,84
Snabdevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	47	5,91	61	4,69
Građevinarstvo	59	7,42	107	8,22
Trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala	69	8,68	99	7,61
Saobraćaj i skladištenje	65	8,18	108	8,30
Usluge smeštaja i ishrane	7	0,88	14	1,08
Informisanje i komunikacije	9	1,13	28	2,15
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	9	1,13	13	1,00
Poslovanje nekretninama		0,00	2	0,15
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	19	2,39	23	1,77
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	52	6,54	57	4,38
Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	14	1,76	60	4,61
Obrazovanje	28	3,52	48	3,69
Zdravstvena i socijalna zaštita	70	8,81	113	8,69
Umetnost, zabava, rekreacija		0,00	7	0,54
Ostale uslužne delatnosti		0,00	23	1,77
Bez podataka	10	1,26	1	0,08
Ukupno:	795	100,00	1301	100,00

Prikaz 6 – Broj i udeo povreda na radu u 2018. i 2021. godini u Republici Srbiji prema delatnosti poslodavca (18, str.6) (17, str. 4)

Najveći broj teških i smrtnih povreda dešava se u prerađivačkoj industriji. Broj prijavljenih povreda na radu iz godine u godinu je u porastu, pa tako u 2018. godini u Republici Srbiji imamo ukupno 10.404 povreda, dok je taj broj u 2021. godini 11.275, što označava rast od 799. Uzrok ovakve statistike može biti i sve veći broj privrednih subjekata i aktivnosti, kao i porast broja zaposlenih, koji je u 2018. godini iznosio 2.131.079, dok je u 2021. godini taj broj bio 2.273.591, što je porast od 6,68, ali i povećanje svesti o ovoj oblasti i ozakonjavanje i usklađivanje prema zahtevima od strane poslodavaca.

Bezbednost na radu za vreme pandemije KOVID-19 u Srbiji

U proleće 2020. godine proglašena je pandemija koronavirusa, a u privredi je narušen ustaljeni poredak. Svi su bili nespremni. Krajem aprila, Uprava za bezbednost i zdravlje na radu izdala je saopštenje sa preporukom poslodavcima da naprave interne planove u slučaju pojave virusa za svoje organizacije. Preporuka nije bila obavezujuća i poslodavci su doneli planove bez striktno definisanih pravila, a uglavnom se koristio Pravilnik o biološkim štetnostima, koji je nedovoljno podesan. U julu, Uprava je objavila obavezujući podzakonski akt – Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je stupio na snagu 10. avgusta 2020. godine i kojim su precizno definisane obaveze svih poslodavca, zaposlenih, lica za bezbednost i ustanovljen je sistem informisanja.

EVROPSKI PODACI I PRIMERI DOBRE PRAKSE

Kada su u pitanju evropski trendovi, MOR ima svoj način statističkog beleženja podataka ILOSTAT-a, koji se prilagođenim analiziranjem, što je učinjeno u ovom radu, može uporediti sa domaćim podacima, što je dato u prikazu br. 7. Ovaj način vođenja evidencija deli povrede u dve kategorije: smrtno (fatal) i nesmrtno (non-fatal), i daje podatak o broju povreda na 100.000 zaposlenih (3). Dat je pregled stanja u državama Evrope.

Broj nesmrtnih povreda u 2018. godini na 100.000 zaposlenih	Broj
Srbija	487,89
Austrija	1464
Belgija	1789,5
Bugarska	82,5
Belorusija	46,7
Švajcarska	2267,3
Češka	932
Nemačka	1721,6
Španija	2823,9
Estonija	937,1
Finska	1624,1
Francuska	3444,8
Ujedinjeno Kraljevstvo	696,1

Grčka	117,4
Hrvatska	832,1
Mađarska	587,2
Irska	803,1
Island	698,8
Italija	1255,7
Holandija	1217,9
Norveška	372,5
Poljska	575,8
Portugal	2680,2
Rumunija	82,5
Rusija	113
Slovačka	463,7
Slovenija	1460,6
Švedska	740
Ukrajina	49,1

Prikaz 7 – Broj nesmrtnih povreda u zemljama Evrope za 2018. godinu na 100.000 stanovnika (3) (za Srbiju proračun autora)

U zemljama sa razvijenijom bezbednosnom kulturom i svesću o važnosti protoka informacija o nesrećama na radu i razvijenijom privrednom aktivnošću, broj registrovanih nesmrtnih povreda je veći, sa izuzetkom anglosaksonskog područja. Po istom modelu, statistika smrtnih povreda data je u prikazu 8.

Broj smrtnih povreda u 2018. godini na 100.000 zaposlenih	Broj
Srbija	3,04
Austrija	2,4
Belgija	1,9
Bugarska	3,1
Belorusija	2,8
Švajcarska	1,2
Češka	2,6
Nemačka	0,8
Španija	2
Estonija	1,8
Finska	1
Francuska	2,7
Ujedinjeno Kraljevstvo	0,8
Grčka	1
Hrvatska	3
Mađarska	2
Irska	1,5
Island	1,5

Italija	2,2
Holandija	0,6
Norveška	1,3
Poljska	1,6
Portugal	2,1
Rumunija	4,3
Rusija	5
Slovačka	1,8
Slovenija	1,7
Švedska	1
Ukrajina	3,6
Prikaz 8 – Broj smrtnih povreda u zemljama Evrope za 2018. godinu na 100.000 stanovnika (3)	

Pet zemalja Evrope sa najvećom stopom smrtnih povreda na radu u 2018. godini, među kojima je i Srbija, jesu: Rusija, Rumunija, Ukrajina, Bugarska i Srbija.

Primer dobre prakse – švedski model

U Švedskoj je 2018. godine ustanovljena Švedska agencija za ekspertizu radnih uslova (Swedish Agency for Work Environment Expertise – SAWEE) vladina agencija u okviru Ministarstva rada i zaposlenja (Ministry of Labour and Employment) i ona je predstavljena kao državna agencija koja ima zadatak da stvori povoljne uslove za zdrav, srećan i održiv radni život, služeći kao nacionalni centar znanja za pitanja o radnom okruženju. (9),

Analizom dolazimo do zaključka načina razumevanja ovog pitanja od strane države – zdrav, srećan i održiv radni život. Pojam *srećan* pravi veliku razliku u pogledu na ova pitanja u odnosu na našu regulativu koja ovakvo pojmovno određenje ne poznaje, nijedan nadležni organ u svojim dokumentima ne sadrži reč srećan. Može se naići na pojam *blagostanje*, međutim, okosnica delovanja i dalje leži u konceptu izbegavanja nesreće. Interesantno je da SAWEE umesto pojma zaposleni upotrebljava sintagmu *radni život*, što humanizuje i stavlja u centar temu zdravlja, sreće i održivosti na radnom mestu, koji jesu sastavni deo života svakog radnog čoveka. Umesto tvrdih pojmova: kontrola ili nadzor, teži tome da stavi znanje o radnom okruženju u centar delovanja.

Svoje delovanje SAWEE uređuje donošenjem propisa koji su u formi izveštaja, vodiča i sl., kojih su poslodavci dužni da se pridržavaju, dok na izradi tih dokumenata rade

eksperti sa univerziteta širom Švedske. Teme su aktuelne i inovativne: npr. veštačka inteligencija ili socijalni rizici na radu, ne prouzrokuje se birokratska procedura, već su sadržaji dostupni onlajn i dvojezično – na švedskom i engleskom jeziku. Publikacije daju poslodavcima odgovore na pitanja „How to deal with...?“, a bazirane su na švedskim i internacionalnim praksama.

UPOREDNA ANALIZA ZAKONODAVSTVA I STANJA U OBLASTI BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJA NA RADU SA ZEMLJAMA U REGIONU

Za ovu uporednu analizu uzete su zemlje iz okruženja, i to: Hrvatska (EU), Slovenija (EU), Federacija BiH, Republika Srpska (entiteti imaju posebne zakone), Crna Gora, Makedonija i Mađarska (EU, NE-SFRJ).

U prikazu br. 9 data je uporedna analiza krovnih propisa u izabranim državama.

Upoređivanjem stanja u oblasti sa zemljama u okruženju, može se zaključiti da se zakonodavstvo bivših članica SFRJ u velikoj meri podudara, da današnje članice EU, Mađarska, Slovenija i Hrvatska imaju napredniji pristup, dok je Srbija „negde između“. Nedovoljno organizovanje ove oblasti vidimo u Crnoj Gori, Federaciji BiH i Republici Srpskoj, koje nemaju ustrojene specijalizovane institucije za ovu oblast. „Postsocijalistička društva“ jednodušna su u prihvatanju trajnih civilizacijskih dostignuća industrijski razvijenih zemalja (5), dok je Mađarska uzeta kao indikator, sredstvo verifikacije tvrdnji za skup zemalja bivše zajedničke države. Interesantna je činjenica da je Srbija redefinisala pojmovni aparat i „odrekla“ se zastarele zaštite na radu i 2005. godine uvela novi zakon koji koristi inovativniji termin „bezbednost i zdravlje na radu“.

ZAKLJUČAK

Srbija ima valjanu regulativu, institucije za sprovođenje i unapređenje sistema, ali čini se da teorija nedovoljno prati praksu. Potrebno je brže donošenje podzakonskih akata koji prate inovativno poslovanje i odricanje od zastarelih pravila. Tendencije zapadnih zemalja su donošenje regulative na osnovu prakse, dok je u našoj zemlji situacija suprotna. Dobre teorijske osnove su postavljene, a kapacitete bi trebalo usmeriti „na teren“, kako bi se stvarna stanja kvalitetno pratila i unapređivala.

Država	Srbija	Republika Srpska	Severna Makedonija	Mađarska
Član EU	Ne	Ne	Ne	Da
Bivša Republika SFRJ	Da	Da	Da	Ne
Naziv propisa	Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu	Zakon o zaštiti na radu	Законот за безбедност и здравје при работа	Törvény a munkavédelemről
Oznaka	„Službeni glasnik RS“ br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017 – dr. zakon	„Službeni glasnik RS“ br. 1/2008 i 13/2010	„Службен весник на Република Македонија“ број 92/2007, 136/11, 23/13, 25/13, 137/13, 164/13, 158/14, 15/15, 129/15, 192/15 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 18/2020	1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) szövege, a normál betűs szedés az 5/1993. (XII. 26.) MüM rendelet (Vhr.) szövege
Aktuelni – donet godine	2005	2008	2007	1993
Izmene i dopune	Da, 2015. i 2017. godine	Da, 2010. godine	Da, 2011, 2013, 2014, 2015. i 2020. godine	Da, dopune članova od 1996. godine i 2008. godine – dopuna prema NACE Rev.2. – regulativi EU za države članice za oblast kategorizacije rizika
Nadležna institucija	Uprava za bezbednost i zdravlje na radu u okviru Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja	Organ nadležan za inspeksijske poslove posredstvom inspekcije rada – nema specijalizovane institucije	Совет за безбедност и здравје при работа	Országos Munkavédelmi Bizottság (Državno poverenstvo za radnu zaštitu)
Prethodni propis	Zakon o zaštiti na radu (Službeni glasnik RS br. 42/91, 53/93, 67/93, 48/94 i 42/98)	Zakon o zaštiti na radu (Službeni glasnik Republike Srpske br. 26/93, 14/94, 21/96 i 10/98)	Законот за заштита при работа (Службен весник на Република Македонија, бр. 13/98, 33/2000 и 29/2002)	1893. évi XXVIII. - začeci zaštite na radu krajem XIX veka
Komentar – sa stanovišta srpskog zakona	-	Terminološka razlika. Velika sličnost sa našim zakonom.	U odnosu na domaći zakon, izuzima Carinsku službu iz nadležnosti.	Sva radna mesta su u okviru zakonski kategorisanih rizika I, II ili III kategorije, gde u I kategoriju spadaju najrizičniji poslovi, a u treću mirnije delatnosti, što smanjuje zahtevnost dokumentacije za poslodavca. Način izveštavanja o povredama na radu je istovetan. (1)

Država	Slovenija	Hrvatska	Crna Gora	Federacija BiH
Član EU	Da	Da	Ne	Ne
Bivša Republika SFRJ	Da	Da	Da	Da
Naziv propisa	Zakon o varnosti i zdravlju pri delu (12)-	Zakon o zaštiti na radu (14)	Zakon o zaštiti i zdravlju na radu (13)	Zakon o zaštiti na radu
Oznaka	(ZVZD-1) Št. 160-01/11-1/23	„Narodne novine“ br. 71/14, 118/14, 154/14, 94/18 i 96/18	„Službeni list Crne Gore“ br. 34/2014 i 44/2018	„Službene novine FBiH“ br. 79/2020
Aktuelni – donet godine	2011	2014	2014	2020
Izmene i dopune	Ne	Da, 2014. i 2018. godine	Da, 2018. godine	Ne
Nadležna institucija	Svet za varnost in zdravlje pri delu – Minister pristojen za delo	Zavod za unapređivanje zaštite na radu Vlade Republike Hrvatske	Inspekcija rada u državnom organu nadležnom za inspeksijske poslove – nema specijalizovane institucije	Federalna uprava za inspeksijske poslove – nema specijalizovane institucije
Prethodni propis	Zakon o varnosti in zdravlju pri delu (Uradni list RS, št. 56/99, in 64/01)	Zakon o zaštiti na radu, (Narodne novine br. 59/96, 94/96, 114/03, 100/04, 86/08, 75/09 i 143/12)	Zakon o zaštiti na radu (Službeni list RCG, br. 79/04 i Službeni list CG, br. 26/10)	Zakon o zaštiti na radu (Službeni list SR BiH, br. 22/90)
Komentar – sa stanovišta srpskog zakona	Definisanje pojmova i organizacija sistema kod poslodavca je slična. Zakonom su definisana svi podzakonski akti koje je potrebno primenjivati. Zakonom su definisani zabrana alkohola i nedozvoljene supstance na radnom mestu.	Definiše se kao zakon koji reguliše „sustav“, odnosno sistem zaštite na radu, što je napredniji pristup u odnosu na domaću definiciju koja reguliše odnose učesnika radnih procesa.	Terminološka razlika. Velika sličnost sa našim zakonom. Nijedna državna služba, kao što su vojna ili policijska, nisu isključene iz primene zakona.	Razlike su terminološke prirode, zakonom su definisana podzakonski akti iz kojih proističu specifične obaveze za poslodavce.

Prikaz 9 – Tabelarni prikaz uporedne analize sa zemljama u regionu

LITERATURA

1. Ernyey Gyula: Tárgyvilágunk 1896–1996. Iparművészet-történeti és -elméleti vázlatok. (Bp.–Pécs, 1998). Hungarologiai Alapkönyvtar, Magyarorszag a XX. Szazadban, Szocialpolitika, Preuzeto 05.02.2023. sa <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/228.html>
2. Ilić Petković, A. (2020). *Pravni osnovi zaštite*. Niš: Fakultet zaštite na radu
3. ILO ILOSTAT, Occupational safety and health indicators, Statistics on safety and health at work - ILOSTAT
4. Mičić, V. (2017). Ekonomski razvoj Republike Srbije determinisan sektorskom strukturom privrede. *Ekonomski horizonti, Januar-April 2017, volumen (19)*, 31-43.
5. Mladenović, M. (2002). *Zaštita prava radnika*. Beograd: Novinsko-izdavački centar „Vojska“
6. Radvanska, A. (2010). Accident Losses Elimination by Means of Safety Pyramid Analysis. *Annals of Faculty Engineering Hunedoara – International Journal of Engineering, Tome III (Year 2010). Fascicule (1) (ISSN 1584-2665)*, 73-74. Preuzeto 02.02.2023. sa <https://annals.fih.upt.ro/pdf-full/2010/ANNALS-2010-1-11.pdf>
7. Republika Srbija Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja uprava za bezbednost i zdravlje na radu (2022) izveštaj o radu za 2021. godinu, Beograd.
8. Republika Srbija Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja uprava za bezbednost i zdravlje na radu (2022) izveštaj o radu za 2021. godinu, Beograd.
9. Swedish Agency for Work Environment Expertise, Pristupljeno 05.02.2023. <https://sawee.se/>
10. Tekić, M. (2021). *Osnovne karakteristike i primjena ESAW metodologije*. Master rad, Karlovac: Veleučilište u Karlovcu. Preuzeto 07.02.2023. sa <https://repositorij.vuka.hr/islandora/object/vuka3A1962/datastream/PDF/view>
11. Zakon o potvrđivanju konvencije koja se odnosi na bezbednost i zdravlje u poljoprivredi, "Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 2/2019.
12. Zakon o potvrđivanju konvencije međunarodne organizacije rada broj 167 o bezbednosti i zdravlju u građevinarstvu, Službeni glasnik RS br. 42/09.
13. Zakon o potvrđivanju konvencije Međunarodne organizacije rada broj 187 o promotivnom okviru bezbednosti i zdravlja na radu ("Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 22/200

CONTEMPORARY TENDENCIES IN THE FIELD OF OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH IN SERBIA

SUMMARY

Every year, the employment rate in Serbia increases, and along with it, the number of injuries at work. Investing in security represents a cost for employers, while it slows down the dynamics of work for employees, which is why it is often marginalized. This paper provides an analysis of regulations in the field of occupational safety and health in Serbia and a comparative analysis of data on the number of occupational injuries in Serbia and a number of European countries, as well as examples of good practice, as a recommendation for the improvement of preventive occupational health and safety measures.

Keywords: occupational injuries, regulation of occupational safety